
სოფიკო გელიაშვილი
ამერიკისმცოდნეობის დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მეთიუ ო'კონორის სიმბოლურ-ასოციაციური სახე ჯუნა ბარნსის რომანებში
„რაიდერი“ და „ლამის ტყე“

ამერიკელმა ექპატრიატმა მწერალმა, ჯუნა ბარნსმა, სადებიუტო რომანი „რაიდერი“ 1928 წელს გამოსცა და იგი მაშინათვე ცენზურის მსხვერპლი გახდა. მწერალს გარკვეული სიტყვების სიმბოლოებით ჩანაცვლება მოუწია რათა იგი კვლავ დაბეჭდილიყო. მიუხედავად იმ წინააღმდეგობისა, რომელიც მის გამოქვეყნებას მოყვა, რომანი 20-იანი წლების პარიზში ბესტსელერად იქცა. „რაიდერის“ შემდეგ კი 1936 წელს გამოიცა „ლამის ტყე“, რომელმაც კრიტიკოსთა მხრიდან აღიარება მოიპოვა და დღემდე მწერლის შემოქმედების უმთავრეს ტექსტად მიიჩნევა.

„რაიდერსა“ და „ლამის ტყეს“ შორის არაერთი პარალელის გავლებაა შესაძლებელი, რომელთაგანაც აღსანიშნავია მეთიუ ო'კონორის პერსონაჟის ორივე რომანში არსებობა. აღნიშნული პერსონაჟი როგორც პირველ, ისე მეორე ნაწარმოებში გინეკოლოგად ევლინება მკითხველს და უამრავ კითხვის ნიშანს აჩენს. მეთიუ ო'კონორის სახით, ჯუნა ბარნსმა შექმნა მე-20 საუკუნის ტირესიასის სახე. ბერძნულ მითოლოგიაში, ბრმა წინასწარმეტყველ ტირესიასს, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. იგი ცნობილია არა მხოლოდ მომავლის განჭვრეტის ნიჭით, არამედ სქესთა ცვალებადობითაც. არაერთი ლეგენდა არსებობს მისი სქესის შეცვლის შესახებ. ჰესიოდეს და ოვიდიუსის მიხედვით ტირესიასი ქალად იქცა მას შემდეგ, რაც დაწყვილებულ გველებს ჯოხი უთავაზა. ამის შემდეგ იგი, როგორც ქალი, გათხოვდა და შვილიც გააჩინა. აპოლონის წაქეზებით და იმავე საქციელის განმეორებით კი მითოლოგიური პერსონაჟი კვლავ მამრობით სქესად გვევლინება. მოგვიანებით, იგი

ზევის და ჰერას კამათის მსხვერპლიც ხდება. ცოლ-ქმარი ვერ თანხმდება თუ რომელი სქესი იღებს უფრო მეტ სიამოვნებას ფიზიკური კავშირის დროს და გადაწყვეტენ, რომ აზრი ტირესიასს ჰკითხონ, რადგან მას საკუთარ თავზე აქვს გამოცდილი ორივე სქესი. ჰერა, რომელიც ამტკიცებდა, რომ მამაკაცი უფრო მეტ სიამოვნებას განიცდის, ტირესიასისგან ვერ იღებს იმ პასუხს რაც თავად სურს და ამის გამო სიბრძნავით სჯის მას. მხარდაჭერით გახარებული ზევის კი ტირესიასს წინასწარმეტყველების ნიჭს უბოძებს. ჰერმაფროდიტი წინასწარმეტყველი არაერთ ანტიკურ ქმნილებაში წარმოგვიდგება, როგორც სიმართლის განმცხადებელი. სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფეში“ ტირესიასი უმხელს ოიდიპოსს სიმართლეს მეფე ლაიუსის მკვლელობის შესახებ; ჰომეროსის „ოდისეის“ მე-11 თავში ტირესიასი უწინასწარმეტყველებს ოდისევსს ითაკაში მშვიდობით დაბრუნებას; ჰერმაფროდიტ წინასწარმეტყველს ვხვდებით დანტე ალეგიერის „ღვთაებრივი კომედიის“ ჯოჯოხეთის ნაწილში, სადაც მას იხსენიებენ მამაკაცად, რომელიც ახლა ქალად ქცეულა; ტ.ს ელიოტის „უნაყოფო მიწის“ მთხრობელია ბრმა წინასწამეტყველი, რაც „ღამის ტყის“ წინამორბედ მაგალითად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ლიტერატურაში, რადგან პოემა 1922 წელს გამოქვეყნდა. იდენტობა დაკარგული წინასწარმეტყველის სახე საუკუნეების მანძილზე არ კარგავდა აქტუალურობას და მას ყოველთვის გადამწვეტი როლი ეკისრებოდა ნაწარმოებებსა თუ სხვა პერსონაჟთა ცხოვრებაში.

„რაიდერში“ წარმოდგენილი მეთიუ ო'კონორი ამერიკაში ცხოვრობს და მკითხველის წინაშე ამელიას მშობიარობის დროს ჩნდება. ამელია აჩენს შავკანიან ბავშვს, რადგან როგორც თავად ამბობს, ის შავმა ხარმა დააორსულა. ო'კონორი პირველივე გამოჩენისთანავე არასასურველი არსების მოვლინებასთან კავშირში აღიქმება; შემდგომ თავებში კი ვხვდებით, რომ თავადაც არასასურველ არსებად გრძნობს თავს. 32-ე თავში წარმოდგენილი მეთიუს შინაგანი მონოლოგი, რომელიც მოიცავს გზას ეკლესიამდე და ეკლესიიდან სახლამდე, ნათლად გვიჩვენებს ექიმის შინაგან ტანჯვას. იგი შეფარვით საუბრობს იმ მამაკაცებზე რომლებთანაც ურთიერთობა ჰქონია და ამის გამო ძალიან იტანჯება. მეთიუ ფიქრობს, რომ მამა ლუკასთან საუბრის და მონანიების შემდეგ იგი შვებას იგრძნობს, თუმცა აღსარების თქმა არა თუ უმშვიდებს

სინდისს, არამედ კიდევ უფრო არწმუნებს საკუთარი იდენტობის ჭეშმარიტებასა და მარადიულობაში: “I should die like a woman”.

ტრანსგენდერი ექიმი, უნაყოფობის სიმბოლოდ წარმოგვიდგება ტექსტში და მისი საქმიანობა სწორედ იმ დანაკლისის შევსებითაა გამოწვეული, რომლის გადაფარვასაც საკუთარი ბიოლოგიური მდგომარეობით ვერასდოს მოახერხებს. იგი დიდ დროს ატარებს იმ ბავშვებთან, რომელთა დაბადებაშიც მონაწილეობას იღებდა და ცდილობს ერთგვარი მასწავლებლის როლი მოირგოს მათ წინაშე, თუმცა მისი ყოველი ქმედება უიმედობის და სასოწარკვეთის ნაყოფია. „რაიდერის“ ექიმი საკუთარი სურვილების შესწავლის და სინდისთან ბრძოლის ეტაპზეა. მასში ჯერჯერობით ცოცხლობს საკუთარი ტანჯვის დასრულების და სამყაროში ადამიანთა სიკეთისაკენ მობრუნების იმედი, რასაც ეტაპობრივად ცვლის და საბოლოოდ იმარჯვებს კიდევ თანდაყოლილი, დიდი ხნის წინად გაცნობიერებული მარადიულობა უბედურებისა.

„ლამის ტყეში“ წარმოდგენილი მეთიუ ო'კონორი პარიზში ცხოვრობს და მას უკვე სრულყოფილად აქვს გაცნობიერებული როგორც საკუთარი, ისე გარემომცემთა არსებობის ამაოება. მიუხედავად ექიმის წოდებისა, მას არ გააჩნია ლიცენზია და მისი საქმიანობა არალეგალურია. რა თქმა უნდა, ჩნდება კითხვა, ამერიკაშიც ფარულად ემსახურებოდა თუ არა ის გინეკოლოგის პროფესიას, თუმცა ამ საკითხთან არსებული ბუნდოვანება ერთგვარ მხატვრულ სახესაც კი იძენს, რადგან მკითხველში მისტიკურობის განცდას აღძრავს. მეთიუ ო'კონორი ყველაზე პოპულარული ექიმია პარიზულ საზოგადოებაში, რადგან გააჩნია მაჰიპნოზირებელი ძალა, რომელიც ვლინდება მის საუბარში და რომელიც ექიმის პროფესიაზე მეტია ავადმყოფთათვის. მთელი რომანის განმავლობაში დომინირებს ო'კონორის მონოლოგები და მკითხველს ექმნება შთაბეჭდილება თითქოს ისაა მთავარი პერსონაჟი. იგი თავისი საუბრით იზიდავს ხალხს და ამით ატყვევებს მათ, რადგან მონოლოგები უსასრულოა და დიდ ზეგავლენას ახდენს იმ პერსონაჟებზე, რომლებიც გამუდმებით ეძებენ საკუთარ თავს. ფელიქსისთვის ის უბრალო მატყუარაა, მიუხედავად იმისა, რომ ვერ ამბობს უარს ექიმთან საუბარზე; ნორასთვის კი გადარჩენის ერთადერთი გზა. მიუხედავად იმისა, რომ ო'კონორი ექიმია, ორივე პერსონაჟს ისეთ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს მის

მიმართ, როგორც ადამიანები ნათელმხილველთან შეხვედრისას. მეთიუ ყველასთვის სხვადასხვაგვარ სახეს იღებს, ხოლო როგორც ერი შინი აღნიშნავს: "...the majority of critics approach Nightwood's doctor as a figure of impotence". შესაძლებელია, რომ სწორედ იმპოტენცია მივიჩნიოთ საუბრების ბიძგად, რადგან ექიმს სხვა აღარაფერი დარჩენია. მან უნდა ილაპარაკოს იმისათვის, რომ როგორც რომანის პერსონაჟებს ისე საკუთარ თავს შეუზღუდოს ფიქრის ფუნქცია, რადგან ფიქრი არის ის, რაც იწვევს მათში გაუსაძლისი ტანჯვას. მეთიუს მიერ გაჟღერებული აზრები ხშირად პარადოქსულია, რასაც მივყავართ იმ მაღალ პოეტურობამდე, რაზეც ტ.ს ელიოტი საუბრობს რომანის წინასიტყვაობაში. „ღამის ტყეში“ პარადოქსული და ბუნდოვანია მეთიუს დამოკიდებულება საკუთარი იდენტობის მიმართ, რაც ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ის არაა მხოლოდ მე-20 საუკუნის ქმნილება. მან იცის, რომ აქვს პრეისტორიული მეხსიერება და საკუთარ თავს - „წვერებიან ქალბატონად“ („...I am the bearded lady“) მოიხსენიებს. ნორას მიერ ექიმის ხილვა ქალის საღამურში, ამ პერსონაჟის სრულიად დაფარულ მხარეს წარმოგვიჩენს. მისი ღამეული იდენტობა რადიკალურად განსხვავდება იმისაგან, რასაც დღისით ვხედავთ. ექიმი შემთხვევით არ ამბობს სიტყვებს: „Take history at night, have you ever thought of that, now? Was it at night that Sodom became Gomorrah? It was at night, I swear!“. სოდომისა და გომორის ცოდვას იგი საკუთარ თავს უკავშირებს და ხაზს უსვამს ღამის როლს ამ მოვლენაში. ოკონორს ყველაზე უკეთ აქვს გაცნობიერებული საკუთარი პიროვნების რეალური სახე. მან იცის, რომ სამუდამოდ აქვს მისჯილი საიდუმლოს შენახვა და სასჯელი სწორედ დღის სინათლეა, სადაც ისე უნდა მოიქცე, როგორც ამას ხალხი ითხოვს; საზოგადოება ყოველთვის ჩარჩოში აქცევს ინდივიდს, რასაც ეწირება რეალური იდენტობა.

„რაიდერსა“ და „ღამის ტყეში“ მეთიუ ოკონორის პერსონაჟით ჯუნა ბარნსმა შექმნა ტირესიასისეული სახე ადამიანისა, რომელიც მარადიულად თანაარსებობს საზოგადოებაში და ატარებს იმ შინაგან თუ გარეგნულ ნიშან-თვისებებს, რაც მიუღებლობის განცდას იწვევს გარშემომყოფებში. ოკონორს სარგებელი მოაქვს რაიდერების ოჯახისთვის, ის ეხმარება ვენდელს ბუნდოვანი ცნებების გაანალიზებაში, ტკივილს უმსუბუქებს ნორას და ერთადერთია, ვინც ახერხებს რობინის არსების

შეცნობას; თუმცა ის ფაქტი, რომ მას უწევს საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის დამალვა მათგან, ვისაც თავად ეხმარება, კიდევ ერთხელ განამტკიცებს მეთიუ ო'კონორისათვის კარგად ცნობილ ფაქტს, რომლის მიხედვითაც საზოგადოების გულგრილობა და ჩაგვრისაგან სიამოვნების მიღება მარადიული ცნებებია.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Barnes, Djuna, *“Ryder”*, Dalkey Archive Press, 1990 Barnes, Djuna, *“Nightwood”*, New York: New Directions, 1961
2. Ovid, *Metamorphosis*, A.S.Kline 2000
3. Shin, Ery, *“Djuna Barnes, History’s Elsewhere, and the Transgender”*, Journal of Modern Literature Vol. 37 No. 2 (Winter 2014) pp. 20-38
4. Sophocles, *Oedipus Rex*, www.enotes.com 2011
5. ჰომეროსი, *ოდისეა*, გამომცემლობა „ნაკადული“, თბილისი 1975

Sopiko Geliashvili

PhD Student, American Studies

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Symbolic and Associative Character of Matthew O'Connor in Djuna Barnes' "Ryder" and "Nightwood"

Summary

The multifaceted and heterogeneous nature of characters, being a landmark characteristic of modernist literature, is also reflected in the novels of Djuna Barnes, particularly in "Ryder" and "Nightwood". *This paper aims to discuss nature of polysemic characters based on Matthew*

O'Connor. Barnes portrayed homosexual and transvestite gynecologist Matthew O'Connor, living in Paris as a primary figure in "Nightwood", who also appears in "Ryder" as a family doctor. Barnes depicted O'Connor possessing multiple identities from multiple epochs and with claims to have a *prehistoric memory*, in both novels, thus emphasizing that his eternity is everlasting.

Unlicensed gynecologist Dr. Matthew O'Connor describes being trapped inside a man's body. *Witnessing the birth* of every child in family and facing the fact that he can never be mother O'Connor wants to be their mentor as well. He will never have a chance to feel different *experiences of his patients* during pregnancy and childbirth. There is no *greater pain* than what is caused by the doubts of incompleteness and barrenness, O'Connor is trapped by dogma - he is forced to live under pressure of other people's thinking, going against his own inner voice.

Barnes accomplishes much of her message through the figure of Dr. Matthew O'Connor in "Nightwood". As already mentioned, O'Connor is an American who practices medicine *without a license* in Paris during the 1920s. He has deep understanding that *life* itself is *meaningless*. Based on O'Connor's first-person monologues Barnes offers a Tiresian character of expatriate Irish-American character.

The character of Matthew O'Connor, in both of Djuna Barnes' novels became not only the echo of the epoch but also the symbol of inseparable concepts - human and suffering.